

2010-01-18

De sju diskrimineringsgrunderna

Stödmaterial i det främjande och förebyggande arbetet för lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet

Diskrimineringslagen(2008:567) är till för att vägleda till en arbetsplats som genomsyras av principen om alla människors lika värde och rättigheter. Syftet med lagen är att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Diskrimineringslagen är ingen särslagstiftning för små minoriteter utan de flesta människor har ett kön, en etnisk tillhörighet, en religion eller annan trosuppfattning, en sexuell läggning och en ålder. Ungefär en femtedel av befolkningen har också någon form av funktionsnedsättning.

Det finns föreställningar om att diskrimineringslagstiftningen handlar om olika sär rättigheter som tillkommer vissa grupper. Men i grunden handlar det om att upprätthålla respekten för principen om allas lika värde och rättigheter. Rätten att bli sedd, behandlad och att få utvecklas utan hänsyn till exempelvis ens kön eller hudfärg.

Denna skrift är ett förtydligande av innebörden i de sju diskrimineringsgrunderna som definieras i lagens första kapitel.

Diskrimineringsgrunder

Diskrimineringslagen innehåller sammanlagt sju diskrimineringsgrunder dvs. skyddade skiljegrunder.

Kön

Med diskrimineringsgrunden kön avses i lagen det biologiska kön i form av kvinna eller man, flicka eller pojke, som registrerats för en person vid födseln eller som senare fastställts. Exempelvis efter genomförd könskorrigering.

Funktionsnedsättning

Med funktionsnedsättning menas i lagen varaktig nedsättning av en persons fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsförmåga som genom skada eller sjukdom fanns vid födseln, uppstod senare eller väntas uppstå. Det kan till exempel handla om hörselnedsättning, allergi, ADHD eller MS.

Trots att lagen fortfarande benämner diskrimineringsgrunden som funktionshinder är begreppet funktionsnedsättning en bättre benämning, en nedsättning som uppstår i mötet med omvärlden. Du har en funktionsnedsättning, du är inte funktionshindrad, det är omvärlden som står för hindren - inte personen i fråga. Detta enligt rekommendationer från Socialstyrelsens från 2007.

Etnisk tillhörighet

Med etnisk tillhörighet avses i lagen att en person tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Etnisk tillhörighet kan vara att man kommer från ett visst land eller tillhör ett visst folkslag, t.ex. svensk, same eller rom.

En person kan ha en eller flera etniska tillhörigheter, till exempel om föräldrarna har olika etnisk bakgrund, men vi har alla minst en. Det är viktigt att en person själv äger rätten att definierar sin eller sina etniska tillhörigheter.

Skåningar, smålänningar och norrlänningar räknas till exempel inte som etniska grupper. Däremot omfattas de nationella minoriteterna, det vill säga romer, judar, samer, tornedalsfinnar och sverigefinnar (Lagen om nationella minoriteter 2009:724). De historiska minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli.

Minoritetspolitiken omfattar frågor om skydd och stöd för de nationella minoriteterna och de historiska minoritetsspråken. Att stärka skyddet av de nationella minoriteterna är en del av Sveriges arbete med att värna om de mänskliga rättigheterna. Gävle kommun är sedan 2012-01-01 ett finskt förvaltningsområde. I förvaltningsområden har enskilda personer rätt att använda samiska, finska respektive meänkieli i sina skriftliga och muntliga kontakter med kommunen. Enskilda har också rätt att få tillgång till äldreomsorg och förskola helt eller delvis på samiska, finska respektive meänkieli. För detta arbete har kommunen en samordnare för nationella minoriteter.

Religion och annan trosuppfattning

Religionsfriheten är skyddad i internationella konventioner och i den svenska grundlagen. Religion definieras inte i diskrimineringslagen eftersom lagstiftaren inte ansåg att det var nödvändigt. Det som menas med religion är en religiös åskådning eller övertygelse. De religioner som avses är världsreligionerna kristendom, judendom, islam och hinduism.

En trosuppfattning har sin grund i eller samband med en religiös åskådning till exempel buddism, ateism eller agnosticism. Dessa exempel anses ha ett naturligt samband med eller vara jämförbara med religion. Lagen omfattar alltså även rätten till trosuppfattningen att det inte finns några gudar eller att man inte säkert kan säga något om existensen av gudar.

I många religioner eller trosuppfattningar bekänns eller bekräftas tron genom handling. Lagen omfattar därför även de uttryck för tro som ingår i en religion eller trosuppfattning.

Andra etiska, filosofiska eller politiska värderingar omfattas däremot inte eftersom de inte har någon koppling till religion. Inte heller politiska åskådningar.

Sexuelläggning

Med sexuelläggning menas hetero-, homo- eller bisexuelläggning, vilka är de sexuella läggningar som finns definierade enligt svensk lag. Alla människor har en sexuell läggning. När det handlar om sexuell läggning avser det inte sexuella beteenden utan vem du har förmågan att bli attraherad av. Som tidigare nämnts omfattas transsexuella av grunden kön och inte av sexuell läggning och transvestiter av grunden könsöverskridande identitet eller uttryck. En transsexuell person eller en transvestit kan vara såväl bi, som homo eller hetero.

Könsöverskridande identitet eller uttryck

Könsidentitet avser det kön en person själv identifierar sig med. Begreppet könsuttryck avser hur vi normativt ger uttryck för könsidentiteten genom kläder, kroppsspråk, socialt beteende etc. Alla människor har alltså en könsidentitet och ett könsuttryck.

Med könsöverskridande identitet eller uttryck avses de flesta transpersoner. Det handlar om människor som tidvis eller alltid bryter mot samhällets rådande normer och föreställningar om hur kvinnor och män förväntas se ut och vara. Det kan handla om att vilja definiera sig utanför de traditionella könsidentiteterna eller att genom sin klädsel eller på annat sätt ge uttryck för att tillhöra ett annat kön än det biologiska. I begreppet transperson ingår bl.a. transvestiter, intersexuella (personer som fötts med oklar könstillhörighet), inter- och transgenderpersoner (personer som definierar sig bortom kön eller utanför de traditionella könsidentiteterna) dragkings/-queens och non genders. En diskussion förs huruvida begreppet könsöverskridande är diskriminerande i sig själv, då det utgår från ett normtänkande.

Viktigt här att poängtera är att transsexuella personer som avser att genomgå en könskorrigering omfattas av diskrimineringsgrunden kön och att könsöverskridandeidentitet eller uttryck inte har något med sexuelläggning att göra. Du kan som transperson vara hetero-, homo- eller bisexuell.

Ålder

Med ålder avses en persons uppnådda levnadslängd. Skyddet mot diskriminering innefattar såväl unga som äldre människor.

Vissa inskränkningar har gjorts när det gäller diskrimineringsgrunden ålder då lagstiftaren anser att det ibland kan vara berättigat att särbehandla arbetstagare på grund av ålder. Om åtgärden sker i en strävan från dig som arbetsgivare att få en bättre ålderssammansättning på arbetsplatsen eller för att främja äldre arbetstagares möjligheter att få eller behålla arbetet är det inte diskriminering. Detta gäller även vid bestämmelser om åldersbaserade minimilöner samt förlängd uppsägningstid eller semester som erbjuds i syfte att äldre i ökad utsträckning ska kunna arbeta till ålderspension. De lagar och de regler som antagits av riksdagen, där ålder anges, ska heller inte ses som ett uttryck för diskriminering vilket innebär att du arbetsgivare vid tillämpning av dessa regler inte gör sig skyldig till åldersdiskriminering. Önskemål om en homogen ålderssammansättning i verksamheten ses dock inte som ett berättigat syfte och klassas därmed som åldersdiskriminering. Arbetsgivare får därmed endast särbehandla på grund av ålder om särbehandlingen har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för detta.